

MEIJU NISKALA

Sata

kirjettä

kuolleelle

äidille

Sainna

WSOY

MEIJU NISKALA

Sata

kirjettä

kuolleelle

äidille

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

© Meiju Niskala ja WSOY 2019
Werner Söderström Osakeyhtiö
ISBN 978-951-0-42940-2
Painettu EU:ssa

Tekijä kiittää
Suomen Kulttuurirahastoa
sekä Alfred Kordelinin säätiötä
taiteellisen työskentelyn tukemisesta.

”Huutamisen sijaan minä kirjoitan kirjoja.”

ENSIMMÄINEN KIRJE

Kirje joka aloittaa,
kirje jolla aloitan:

KAIKKEA VOI TAPAHTUA.

IHAN KENELLE VAIN.

JOKAISessa MAHDOLLISessa JÄRJESTYKSESSÄ.

I

Kaikki on hyvin.

Kuolema on poikkeustilanne,
jolloin saa valehdella.

Makaat sängyssä ja hengität huohottaen. Kuolema tihkuu sisään, vaikka pidän parvekkeen oven visusti kiinni ja olen sulkenut suihkun tippuvat hanat.

Valvon vierelläsi kolmatta päivää, neljättä viikkoa, viidettä kuukautta, istun sänkysi laidalla, ja sinä katselet sängystä minua, olet katsonut minua koko ajan näin, tarkasti.

Olen siirtänyt vuoteesi ikkunan viereen ja nostanut kaihtimet ylös. Ikkunasta näkyy keltalehtinen vaahtera. Toisella puolella sänkyä palaa tuikku ja sen vieressä on sangollinen vettä. Raahasin sangon siihen sen jälkeen, kun hoitaja oli vaatinut tuikun sammuttamista. Se oli ensimmäinen kerta päiviin, kun kuulin hoitajan puhuvan.

Kynttilän viereen olen nostanut taulun, jossa kukkakedon läpi kulkee polku. Katselet sitä usein. Taulun viereen olen laittanut kuvan meistä kahdesta. Minulla on kuvassa vappuhuiska ja sinulla kirkkaanpunaiset nilkkasukat ja kirkkaanpunainen paita. Hymyilemme kuvassa sellaista hymyä kuin olisimme syöneet juuri metrin markkinalakritsia.

Kuolema on liponut silmiesi alle tummat varjot. Jos katsoisin omaa peilikuvaani, näyttäisin minäkin tummasilmäiseltä. Se, mikä liikkuu sinussa, liikkuu myös minussa.

Vielä toissa viikolla murustin suuhusi sipsejä. Kun nukahdit, suihkin ympärillesi lempihajuvettäsi.

Ehkä tuoksu auttoi, auttoiko se? Ehkä näit lempeitä unia?

Ei meillä ole muuta jäljellä kuin uteliaisuus elämää kohtaan.

Kuorin mandariinin, ja pidän katseeni tiukasti sinussa. On ollut monta vuotta aikaa miettiä, mitä ihminen haluaisi kokea viimeisinä hetkinään.

Musiikki. Kuuntelemme radiosta suomalaista iskelmää.

Menneet mun rintaani ahdistaa, en niiltä rauhaa saa.

Väärä valinta.

Niin kaukana on satama, apu luotsien.

Nykäisen töpselin seinästä.

Mun aika mennä on, mun aika mennä on.

Näitä on turha kuunnella yhdessä. Sinä olet kuitenkin se, joka tietää kuolemasta kohta kaikkein eniten.

Entä runot, niistähän olet aina pitänyt? Kokeilen eri tyynejä, luen rimpsuja hitaasti, nopeasti ja ilmeikkäästi. Runojen tauotukset ovat hankalia, niissä ehtii vetää henkeä, niissä on mahdollisuus nukahtaa, mutta kuolevalta ei saisi karata, nipistän peukaloni kynttä niin lujaa kuin jaksan.

*Ei elämää kuin peltoa voi ylittää.
Sairaalat täyttyvät.
Hautausmaat täyttyvät.
Mikään muu
ei täyty.*

Miten kaikki nämä runotkin loppuvat kuolemaan?

Hengityksesi vinkuu. Eilen se rohisi. Hoitolaitos ei ole suostunut hankkimaan sinulle happiviiksiä. Hoitaja väitti, että keuhkoissa on kaikki hyvin, mutta näen, ettei ole. Et jaksa enää yskiä, lima ei nouse ylös, tulehdusta seuraa keuhkokuume, ja se jää sinusta kertoviin papereihin viimeiseksi merkinnäksi.

Eilen hoitaja tökkäsi piikin reiteesi, säpsähdit ja silmäsi rävähtivät auki. Hoitaja uskoo, ettet tunne enää mitään. Mutta jotain sinä tunsit, muuten suustasi ei olisi päässyt sellaista hätäistä parkaisua.

Kävin myöhemmin pyytämässä talon johtajalta, että hän ohjeistaisi ihmisiä kohtelemaan sinua hellästi. Kosketus saattaa olla viimeinen lahja, jonka kuolevalle tässä elämässä voi antaa.

Kuulemani mukaan ihmiset päästävät viimeisen henkäyksensä usein yksin. On helpompi päästää irti elämästä, kun on omaa tilaa, kun omainen on vessassa tai hakemassa ruokaa.

Käyn hengittämässä käytävän ilmaa. Lasken sataan, uudestaan sataan. Kerran uskallan laskea viisi kertaa sataan. Ovelta törmään hengitykseesi, vinkuvaan, hätäiseen.

Pitkittyneissä synnytyksissä kokeillaan synnyttämistä monessa eri asennossa, ja minä synnytän kanssasi tätä kuolemaa aina vain, tunti tunnilta, kokeilen asentoja yksi toisensa jälkeen.

Vedän vilttiä ylemmäs ja laitan otsallesi kostean pyyhkeen. Vettä noruu silmäkulmaasi, anna anteeksi.

Jalkasi ovat kylmät, niissä kuoleman tuntee. Veri ei jaksa kiertää enää raajoihin. Jossain vaiheessa sydän pysähtyy.

Miksi kuolemasta puhutaan usein niin kauniisti? Kyllä minä näen, että tästä ei rauhallista, kivutonta kuolemaa tule. Miksi on kättilön, lapsenpäästäjän koulutus, mutta missään ei ole hengenpäästäjiä? Sillä eihän tämä kuolemasi yllätys ole. Kyllä tähän olisi voitu valmistautua hyvin. Tämä lähtö on kuulutettu kymmenen vuotta sitten: *Lähtöasemana työikäisen muistisairaus, pääteasemana tuntematon.*

,

Äitisi on saattohoitovaiheessa.

Yllättävä lause lipsahti hoitajan suusta kolme kuukautta sitten metallisessa hissikorissa, ykkös- ja kakkoskerroksen välissä. Hoitaja oli menossa kokoukseen ja jäämässä sen jälkeen kesälomalle. Minä olin hakemassa sinua mökilläsi.

En ehtinyt kysyä hoitajalta

miten tästä eteenpäin?

miten voin auttaa äitiäni?

Ajoin hissillä takaisin kakkoskerrokseen, kysymykset sinkoilivat kohti muita.

Tässä olisi kysymys siitä, millä tavoin elämä luovuttaa äidin kuolemalle, miten tapahtuu hyvä lopetus?

Erilaisia hiljaisuuksia käynnistyi. Kurkunpää ja valkoisten paitojen miehustat kohoilivat. Lääkärit ja hoitajat, jotka olivat saaneet koulutuksen saattohoitoon, tekivät töitä muualla.

Mitä tästä eteenpäin?

Hoitokodin lääkäri oli ärtynyt tai halusi olla muualla: Eikö tämä ole käyty läpi?

Lääkäri halusi puhua siitä, miten ruumis kuljetetaan hoitolaitoksesta ulos.

En itkenyt, seisoin suorana. Käytävässä kohtasin asukastoverisi, jonka sanavarasto oli vähäinen ja puhuminen hankalaa.

O-lenn-nn-k-k-ansss-ann-nn-e.

Rollaattorin penkiltä löysin ihmisen, joka ei pelännyt tai karannut.

Myöhemmin näytin hoitolaitoksen johtajalle netistä löytämäni kuolevien ihmisten omaisten opasta. *Jokaisella tulisi olla lupa kokea, miten kuolema herättää kysymyksiä elämän merkityksellisyydestä ja henkisestä kestokyvystä.*

On jatkuvasti olo, että aiheutan kuolemallasi häiriötä.

Jos voisin, suojelisin sinua huonolta kuolemalta kaikin keinoin. Taiteilijana, ohjaajana ja käsikirjoittajana minun pitäisi hallita hyvät lopetukset. Mutta sinä et enää puhu ja minulta ovat sanat hävinneet.

Pidän katseeni sinussa, en sulje silmiäni, istun vieressäsi, kuolevalta ei saa karata, puhun itsekseni, puhunko minä jo itsekseni?

Mielikuvittelen parempaa kuolemaa, lifestylelehteä, kiiltävää kantta. Kuvittelen kuolemaa, joka myisi hyvin ja saisi ihmiset yhteen, kuvittelen loppua, joka täyttäisi lukijan odotukset rauhalla ja toiveikkuudella.

Hoitajat silittävät päätä.

Ahdistusta hoidetaan lääkkeillä.

Omainen kohdataan.

Antibiootteja ja kipulääkkeitä käytetään lievittämään kuolemisen oireita.

Lopulta kuoleva vaivutetaan hentoon uneen ennen varsinaista kuolemaa.

Opetit, äiti, että elämä on huvipuisto.

Ei se ole.

Asettelen viereesi 36-vuotiaan silmäpuolen nallen. Ihan kohta täytyy katsoa asioita toisin. Ihan kohta täytyy katsoa kuollutta äitiä. Ihan kohta täytyy katsoa maailmaa, jossa äitiä ei enää ole.

,

Muistikuvia, niitähän tärkeistä hetkistä kysytään.

Haluaisitko tietää, millaiselta kuolemasi loppu näytti? Se kohta, missä *me yhdessä* lopuimme, missä me eksyimme toinen toisistamme?

Nämä minä siitä muistan:

1. MORFIINIPIIKIT PISTETÄÄN.

On luvattu kahden morfiinipiikin annos, jos minä päätän niin. Ja päätän niin, kun suustasi kuuluu vaikerrus. Vaikka olin aikaisemmin ajatellut antavani sinulle eutanasian jos sitä pyydät, on yllättävän vaikeaa päättää sellaisen lääkeannoksen pistämisestä, joka pysäyttää sydämesi. Tässä ei ole ketään neuvomassa. Tässä ei ole sukkahousuniksejä. Minun päätökseni seurana olet sinä ja vastavalmistunut perushoitaja, jonka kädet tärisyvät.

2. LAULU RAIKAA.

Saatkohan tästä korvamadon tuonpuoleiseen, jos sellaista on? Laulan Lapin äidin kehtolaulua uudelleen ja uudelleen. Tästä laulusta olet aina pitänyt. Tuutulaulussa toistuu äiti-sana. Nyt se kertoo, että olemme tässä. Sinä lähdet ja minä jään. Tällä kertaa en hoilaa laulua ihan miten sattuu. Latasin sanat netistä ja seuraan niitä täsmällisesti. Ajattelin, että haluaisit viimeinkin kuulla laulun oikein laulettuna, opettaja kun olet.

3. IHMINEN-ÄITI KUOLEE.

Aamuyöstä kadulta helähtää humalainen remakka. Arvelen, ettet halua viimeisenä asiana kuulla juhlista kotiin palaavien huudahduksia, siitäkin huolimatta, että juopot ja kodittomat etsiytyivät aina lähellesi.

Suljen tuuletusikkunan, palaan korvasi juureen, laulan sinua yli kuoleman. Pidän sinua sylissä, oikea jalkani kramppaa, kun roikun takapuoli patjan reunan ulkopuolella.

Jälkeenpäin itkettää, ettet voinut katsella minua kuolemasi hetkellä, koska päämme olivat vierekkäin. Kuoleman edessä haluaisi tehdä kaiken täydellisesti.

Kun sydämesi lopulta pysähtyy, laulan edelleen. Ihmisen tietoisuus toimii vielä ainakin viisi minuuttia sydämen pysähtymisen jälkeen, ja tässä kuluu vähintäänkin sen verran aikaa. Katselen sinua, eikä laulu minussa näytä loppuvan. Asetan käteni lämpimän rintasi päälle, sisälläsi mikään ei syki. Tämä on tähänastisen elämäni oudoin tuntemus.

4. SILMÄSI.

Edellisenä päivänä hoitaja ohjeisti, että kuolleen silmät pitää painaa lujasti kiinni, muutoin luomet vetäytyvät auki. Keskustelimme asiasta kylpyhuoneessasi. Amerikassa luomet liimataan kiinni pikaliimalla.

En kuitenkaan sulje silmiäsi. Hyvä, etten kuitenkaan sulje heti silmiäsi, sillä kohta jokin osa sinua palaa takaisin.

Ruumiisi hengittää, rintasi kohoilee.
Sanon, suuni sanoo,

äiti päästä irti.

äiti,

päästä irti.

Ja sitten,

sitten sinä tottelet, eikä tässä enää montaa vaihtoehtoa ole: seuraavaksi kuolet lopullisesti, ja minä tiedän sen.

Suljen hellästi silmäsi, mutta luomesi ponnahtavat auki. Suljen ne vielä kerran, mutta ne paljastavat silmäsi uudelleen.

Olet samanlaisena siinä, niin kuin nämä edelliset minuutit, tunnit ja päivät.

Olet siinä ja katsot minua niin kuin äiti lastaan katsoo, kohti, tarkasti ja lämmöllä.

Ja katseesi alla

olen loppuun asti olemassa sinulle, äiti.

Lain mukaan kuolema pitää todistaa. Ensimmäisenä saapuvat poliisit. Nuorempi konstaapeli heiluu kantapäillään ja antaa vanhemman hoitaa kommunikoinnin.

Äiti on opettanut ihmisiä halaamaan ja nyt minä tarvitsen halauksen.

Vanhempi konstaapeli, ikäiseni, epäröi, hapuilee, keinuu ja läpsyttää selkään. *Lujempaa*, pyydän.

Halauksen jälkeen hätistän poliisit ulos. Olen tarkastanut, että omaisella on oikeus olla ruumiin kanssa kaksi tuntia paikassa, jossa kuolema on tapahtunut. Silti yöhoitaja on soittanut paikalle poliisit ja ruumisauton välittömästi. Kylmäketju priorisoidaan kuolemassakin korkealle, ja kun touhuaa, pääsee helpommin sen ohi, mitä on tapahtunut.

Näyttelen lähelläsi tyyntä. Jarru pohjaan, tämän osaan, näin on opetettu, ei saa sähistä eikä rähistä!

Sitten lukitsen huoneesi oven ja istuudun viereesi. Laulan tai ulisen, niin lujaa kuin jaksan – sudetkin laulavat voimakkaammin niille joihin niillä on voimakkain side – sitä laulua, jossa kerrotaan miten äiti toivoisi kuolleelle lapselleen kukkasin pehmustettua polkua pienten jalkojen alle.

Onneksi seinänaapurisi ovat kuuroja, muuten he heräisivät.

Tunnin kuluttua oveen koputetaan. Hautausfirman työntekijät halaavat paljon lujemmin kuin poliisit, joita on kielletty olemasta fyysisessä kontaktissa epäilyttävien, kuten kuolemasta uupuneiden, kanssa. Minut käsketään ulos, koska ruumiista voi kuulua siirtelyn aikana ääniä.

En minä niitä olisi pelännyt.

Mutta kun sinut sitten nostetaan ruumisautoon, pyydän ruumispussin avaamista pääsi kohdalta. Vaikuttaa siltä, että saattaisit tukehtua. Kasvoillasi on edelleenkin kaikkea muuta, mutta ei kuollutta ilmettä.

Hoitolaitoksen ruokailutilassa syön ruisleivän: yksi, kaksi, kolme ensimmäistä nielaisua, jotka olen tehnyt äidittä. Kaksi hoitajaa selaa iltapäivälehdessä uutisotsikoita ja nauuraa. Hoitajien vastuu kuolemasta on rauennut.

Lopulta palaan sänkyysi. Laitan cd-levyn soimaan, olen kaksin levyllä äänitelevän valaan kanssa, joka laulaa lauluja syvyydestä, paikasta, joka on yhtä tuntematon kuin kuolema elävälle. Maailman ensimmäinen torstaiaamu ilman äitiä valkenee, kun makaan pää tyynylläsi niin kauan, että kaikki sinusta jäljelle jäänyt lämpö on imeytynyt tyynystä poskiini, hiuksiini, niskaani.

Seuraavina aamuina kertaan: on mennyt yksi, kolme, viisi yötä kuolemastasi. Kuudennen aamun kohdalla laskeminen tuntuu merkityksettömältä.

Öisin ajan hoitolaitoksesi ympäri ja tööttään ikkunasasi alla. Ikkunastasi loistaa valo. Jätin huoneesi jalkalampun palaamaan ja pyysin ettei sitä sammutettaisi. Näin säilyisi vaikutelma, että olet vielä olemassa.

*Vaikka tähti sammuu,
jatkat komeetat sen ympärillä kulkuaan.*

"Minä en kyllä osaa olla kertomatta sinulle näitä kuulumisiani täältä. Minä en kyllä osaa päästää sinua kuolleiden maailmaan noin vain. Minä en halua suojella kuollutta elämältä."

Sata kirjettä kuolleelle äidille on pakahduttava kertomus surusta, toivosta ja elämästä peruuttamattomasti muuttuneessa maailmassa.

www.wsoy.fi

